

VESTNIK

Znanstvena priloga „Zori“.

Izhaja vsaki mesec 15. dne. Cena letos 1 gid. 20 kr.

V Mariboru 15. avgusta 1875.

Viljem Penn.

Od pisatelja „J. Washingtona“.

(Dalje.)

Ako so se upirali prisegi, očitali in krivili so jih, da so skriti jezuitje ali rimski katoličani. Zato je V. Penn izročil parlamentu prošnjo, da bi od kvekerjev ne zahtevali prisega, ampak zadovoljevali se z goło besedo; ko bi resnice ne govorili, naj bi jih kaznovali kakor ljudi, ki so po krivem prisegli. Ko je prošnjo svojo izročil posebnemu odseku zbornice poslancev (house of Commons), pokazal je očitno svojo pravicoljubnost, pokazal pa tudi, da med kvekerji uže takrat nij bilo onega duha verske nestrpljivosti, ki je vladal med drugimi inoverniki. Pred odsekom se je potegoval za sovérnike ter dokazoval, kako trdo in krivično je to, da bi kvekerji morali trpeti enake kazni, ktere je parlament le določil zoper neke druge vernike, zoper katoličane. „Vendar gospoda, ne tolmačíte napačno mojih besed. Če pravim, da je jako krivično, kvekerje zarad papistov in z njimi vred preganjati in zatirati, tedaj s tem nočem reči, da je prav, papiste zarad njih vere preganjati in zatirati; res nas je močno tlačila roka, s ktero ste mislili, da morate katoličane tlačiti, vendar mi kvekerji ne mislimo, da bi jih morali znova preganjati; kajti mi moramo drugim privošiti in želeti isto svobodo, ktero sami sebi zahtevamo, in nikdar ne smemo nezvesti postati svojim načelom, če bi se s to nezvestobo tudi lahko olajšalo naše stanje. Mi želimo temveč vsem ljudem vse dobro in nočemo, da bi bil kedo preganjan in zatiran zarad tega, da se njegova na zdravo pamet in na trdno prepričanje oprta vera loči od državno-angličanske. Dovolite mi ponižno še pristaviti, da enaka nestrpljivost zoper drugovernike nij niti

primerna človeški pameti niti jo kdo opravičiti more; a to pripuščam vašem pomisleku.“ Pennovi razlogi so obveljali pri odseku, ki je dotični postavi pristavil dostavek, da naj se od kvekerjev ne zahteva prisega: le škoda, da je bilo delovanje parlamenta ustavljeno in odloženo, ter tudi dotična postava nij obveljala. Penna to nij ustrašilo, ampak nevarnosti so mu vzbujale še večji pogum, da je o vsakej priliki branil z besedo in peresom svoje sovornike.

Penn dobi posebni privilegij zarad Pennsilvanije.

Angleži so uže večkrat poskusili naselbine v severni Ameriki ustanoviti; začetkom 17. stoletja ste bili res dve ustanovljeni ob vzhodnem primorju rečene zemljine. Južna se je po neomoženi kraljici Elizabeti imenovala Virginija, severna pa Nova Anglija; v tej so se po večem naseljevali puritanci, ktere so na Angležkem ali zarad njih vere ali zarad njih politične svobodomiselnosti kralji iz Stuartove rodovine preganjali. Preseljevali so se v Ameriko, nadejaje se, tam najti domovino brez tesnosrčnih zatiralcev. Zlasti od leta 1620 naprej so se naselniki iz Angležkega silno množili.

Naseljevali pa so se tako-le: Kralj angležki je pismeno izročil kakemu plemenitniku ali kaki kupčijski družbi kako krajino; to krajino so potem razdelili v mala posestva ter posamezna prodajali izselnikom, ali pa so sami iskali naselnikov ter ustanavljali in nadzorovali naselbino v rečeni krajini. Tako je za časa Karola II. ta kupčija s posestvi postala jako živahna: nekteri so od vlade kupili krajin, da so se tam naselili, ali vsaj posestva v njih imeli, nekteri pa so jih kupili le z namenom, zopet jih prodati. Leta 1664 je vojvoda Yorkski, brat kralja Karola II., odstopil velik del novo-angležkega primorja z imenom Novi Jerzey lordu Berkleyu in sir Juriju Carteretu. Lord Berkley je poslej izročil svojo polovico dvema kvekerjema, John Fenwicku in Edvardu Byllingu. Med njima se je vnel prepir zaradi kupljenega posestva, kajti leta 1675 posredoval je med njima Viljem Penn, ki je bil obema dober prijatelj. Miroljubni V. Penn je pomiril prijatelja, pregovoril Fenwicka odstopiti od svoje pravice in uže zarad časti verske družbe (kvekerske), ktere nd je, ne iskati pravice pri sodnji. Prepri je bil poravnan; Fenwick se je preselil kot oskrbnik Byllingov v Novi Jerzey, Byllinge pa je ostal na Angležkem. Tako se je V. Penn prvokrat resnobno pečal z naselbinami v severni Ameriki.

Ko se je imenovani Byllinge zadolžil in upnikom nij mogel plačati, prepustil jim je svoja posestva v Novem Jerzeyu. Viljem Pennu z dvema upnikoma bil je izvoljen, da posestva čem draže prodal. Najprej se je pogodil z sir Jurijem Carteretom, da je bila meja med raznimi posestvi natanko določena. Jurij Carteret dobil je po tej pogodbi vzhodni Novi Jersey, Byllinge pa zahodni. To zahodno krajino je V. Penn kakor poob-

laščenec Byllinga in upnikov njegovih razdelil na 100 kosov: 10 izročili so jib onde naseljenemu Fenwicku ter ga ž njimi odskodovali za vse druge pravice; drugih 90 pa je Penn upnikom na dobro v denar spravil. Zato pa je bilo treba izselnikov privabiti v krajino. V. Penn je najprej ustavil ustav nove naselbine; določbe posamezne so bile silno svobodomiselné in duh verske potrpljivosti vel je po njih: vsi naselniki so morali posamezne določbe odobriti, med seboj se spraviti, posabiti vsaktere stare prepire in posamezne določbe lastnoročno podpisati. Da bi se nikdo ne prevaril, priobčil je V. Penn obširen popis zahodnega Novega Jerzey. Ta spis razklada vse težave in sitnosti, ktere čakajo naselnikov v rečeni deželi, našteva pa tudi razne zaklade, s kterimi je ona bogato obdarovana. Vsled tega odkritosrčnega razjasnila zbralo se je čez 800 izselnikov, samih poštenih mož, večidel kvekerjev, ki so se leta 1678 preselili v Novi Jerzey.

Ker se je tem izselnikom v novi domačiji jako dobro godilo, premišljeval je V. Penn večkrat, kako bi v Ameriki napravil še večjo naselbino zlasti kvekerjem in onim vernikom, ki se niso skladali z angličansko cerkvijo ter so zarad tega premnogo trpeli. Ali bi njegova neselbina ne mogla biti podlaga novi državi, osnovani po drugih načelih kakor stare države v Evropi, ki bi enkrat postala posebno mogočna? Pa naj bi se to tudi ne vresničilo, bilo bi predobro delo, izkazano človeštvu, sto in sto rodovin prestaviti iz dežele, v kteri so zaradi njih verskega prepričanja neprestano tlačene, in jih naseliti v krajino, kjer bi pridno delali, življenje svoje v miru uživali in boga po svojej vesti častili. Ko je vse razmere natanko premislil, sklenil je vse svoje moči žrtvovati taki novo ustanovljeni naselbini.

Oče njegov, admiral Penn, je vladi kralja Karola II., ki je bil zarad nerednega svojega življenja v neprestanih denarnih zadregah, večkrat posodil denarjev, nazaj pa nij nikdar nič dobil; ker mu tudi plače niso redoma izplačevali, narasel je ta dolg na 16.000 funtov (sterlg.). V. Penn, edini sin admiralov, podedoval je vse njegovo premoženje, tedaj tudi ta dolg pri kralju. Ker pa je vedel, da mu denarja ne morejo dati, ker ga nimajo, zahteval je mesto njega od vlade, naj mu da nenaseljeno krajino v Novi Angliji (v Severni Ameriki); namreč ono krajino, ki je na severni strani Marylanda razprostrta, od reke Delaware na vzhodu in tako daleč proti zahodu kakor Maryland; proti severu pa naj bi segala tako daleč, kolikor daleč jo morejo poseliti in še obdelovati. Ko je to predložil vladi, pripravljena je bila svet mu odstopiti, a mnogi so se spodtikali nad tem, da je bil kvekerske vere. Ko je vse zapreke odpravil, podelililo mu je lastnoročno pismo kraljevo celo ono krajino, za ktero je prosil; on sam je postal edini nje posestnik, ki priznava le nadoblast britanske vlade. Pravice,

ktere mu je to pismo podelilo in zagotovilo, bile so jako velike. Životopisec Clarkson pravi: „Dobil je vso pravico do vseh pristanišč, rek in drugih vodá v rečeni krajini; hribi in otoki, gozdovi in neznane še rude postale so njegova last. V priznanje politične odvisnosti daje kralju vsako leto 2 vidrini koži in petino vsega zlata in srebra, ki bi ga v deželi našli. Naseljenci se zbirajo in določujejo, koliko davka ima vsaki plačevati za potrebe cele naselbine; z njimi se V. Penn posvetuje ter daje razne postave, nastavlja sodnike in uradnike, lahko pomiloščuje obsojence ali vsaj njih kazni lahko odlašá, razve v onih primerljajih, ko bi se kedo umora in uboja ali visoke izdaje krivega storil. Pravico je dalje dobil, pokrajino razdeliti v srenje, okraje in grofije, mesta in vasi zidati, prodati, kateri koli del pokrajine hoče; v tem slučaju se kupec ravna po pismu Viljem Pennu izročenu. Ustanavlja lahko sejme in trgove, zida pristanišča in nasipe, pobira lahko dac od vvažanega in izvažanega blaga, a kralj v tej pokrajini sme pobirati samo one naklade, ktore je parlament v posebnej postavi dovolil. Ko bi sosednji narodi ali pa razbojniki napadli krajino, ima neomejeno pravico naselnike zbirati v vojsko, jih v orožju vaditi ter jim kakor vojaški poveljnik zapovedovati.“ Priznanih mu je bilo še mnogo drugih pravic, tako da se lahko reče, V. Penn je dobil tako veliko in neomejeno oblast, kakor jo je le malokedaj kak kralj izročil kakemu podložniku. Penn je s prva izročene mu krajine hotel imenovati Novi Wales; ker pa se je vlada spodtikala nad tem imenom, nasvetoval je imé Silvanija, kajti to ime se najbolj priklada deželi z gostimi gozdi zaraščeni. To ime — gozdata dežela — bilo je tudi vladi po godu, le besedo Penn so spredej pristavili v spomin admirala Penna, kterege sta kralj in njegov brat vojvoda Yorkski posebno čislala. Pennu to nij bilo po volji, kajti po kvekerskih njegovih načelih bilo je kaj takega preošabno ali vsaj prenapeto; zato je prosil vlado, da bi oni prvi del imena odpravila, a kralj nij hotel odstopiti od izvoljenega imena in tako je postala „Pennsilvanija.“

V. Penn je nemudoma skušal dobiti naselnikov za svojo deželo. Najprej je razglasil neko knjizico, v kateri je razložil razmere in lastnosti izročene mu dežele, priložil jej tudi pogoje, po katerih bi posestva prodajal naselnikom. Za 100 oralov zahteval je 40 šilingov (t. j. 20 geldinarjev) in vsako leto 50 krajcerjev davka za se in za svoje potomce. Potem je razglasil pogoje, katerim se morajo vsi novi naselniki priglasiti, zadevajoč upravo nove naselbine. Pred vsem je blagosrčeni V. Penn zahteval, da mora vsak naselnik ondotnim Indijanom priznati iste pravice, ktore sam uživa. Ko bi se vneli prepiri med naselniki in Indijani, izbere se enako število razsodnikov iz obeh strank, kateri sodniki imajo vsak prepir in vsako tožbo konečno razsoditi.

Tudi ustav nove naselbine je v glavnih točkah določil; sestavil je ta

načrt po tako blagih in svobodomiselnih načelih, da se je nadejal, da bode vsak naselnik jej pritrdil. Ta ustav obsegal je 24 toček. Prva, katero je V. Penn sam najmenitnejšo imenoval, glasi se: „Glede boga, očeta svetlobe in duhov, začetnika vse vede in vere in vsega bogočastja, izrečem za se in za svoje in postavim vladi svoje pokrajine za načelo, da vsaka oseba, ki se v njej naseli ali naseliti hoče, svojo vero lahko očitno in svobodno izjavlja ter boga časti tako, kakor se jej po njeni vesti najprimernejše vidi.“

Ko je bilo vse pripravljeno, šle so konec leta 1681 tri ladije polne naselnikov v Pennsilvanijo. Nadoblast ali nadzorništvo nad to prvo naselbino je V. Penn izročil polkovniku in žlahtniku Markhamu; temu je pridružil posebni odsek, ki ga je imel pri delu podpirati. Posebno jim je naročil s prvotnimi prebivalci se pogoditi in vse razmere med njimi in naselniki natanko določiti. Zato jim da posebni list do Indijanov. Zanimivi ta list se tako-le glasi: „Biva neki mogočni bog, ki je vstvaril svet in vse stvari na svetu; vstvaril je vas, mene in vse ljudi; on nas ohranjuje in z vsem potrebnim preskrbljuje; njemu bodemo morali vsi — jaz in vi — enkrat odgovor dajati za vse, kar smo na svetu storili ali opustili. Ta veliki bog zapisal nam je v srce postavo, ktera nam zapoveduje, drug drugega ljubiti, eden drugemu pomagati in dobro déjati. Po božji milosti prišel sem v vašo deželo, in kralj dežele, v kterej jaz bivam, dal mi je v njej veliko krajino; a jaz jo želim z vašim dovoljenjem in pripuščanjem imeti, da bomo kakor sosedje v miru in spravi med seboj živeli. Vsemogočni bog nas nij vstvaril, da bi drug drugemu škodovali in se pokončavali, ampak vstvaril nas je, da mirno in prijateljski med seboj živimo. Tu bi omenil, da močno čutim neprijaznost in krivico, s katero so dosedanji naselniki z vami ravnali; zatirali so vas in iskali od vas samó svoj dobiček, med tem ko bi vendar morali živeti vam v izgled potrpljivosti in dobrotljivosti. Slišal sem, da ste se vi zaradi tega mnogo pritoževali, a zastonj. Ker so vas naselniki zatirali, rodilo se je med njimi in vami neprijateljstvo in sovraštvo, ktero je vzročilo krvavih vojsk in vse to je boga svegamogočnega močno užalilo. Mene pa v svojej domovini poznajo kakor vsega drugačnega moža. Ljubim in čestim vas in želim s pravičnim in mirnim ponašanjem pridobiti si vaše prijateljstvo in vašo ljubezen. Enake želje navdajajo tudi ljudi, ktere tja k vam pošljem; tudi oni se bodo enako proti vam obnašali. Ko bi kedaj kateri izmed njih vas ali vaš narod razžalil, izvolijo naj se razsodni možje v enakem številu od obeh strank in odškodili bodo vas za vsako izgubo. Kmalu sam pridem vas obiskat in takrat se bodemo o tem še natanje pogovorili. Med tem pošljem samó svoje pooblaščenice, ki se bodo zaradi zemlje z vami pogodili in z vami sklenili stanovitni mir. Sprejmite jih prijateljski in primite tudi darove,

ktere vam pošiljam v znamenje svoje dobre volje in mojega sklepa, v miru in prijateljstvu z vami živeti. Vaš prijatelj Viljem Penn.“

(Dalje pride.)

Dr. Vuk Stefanović Karadžić,

preporoditelj narodne književnosti srbske.

Hr. Fekonja.

(Dalje.)

U novom fonetičnom pravopisu Vukovom vidjeli bi Svetić i njegovi stariji pristaši zajedno napad na pravoslavnu vjeru grčku, odnosno srbsku. Odmah s početka ostaviše oni filogičko polje te zabludiše u religioznu polemiku. Tako mišljahu, da će tiem dosta laglje Vukovo djelovanje pre-priečiti, koje bijaše malo po malo počeo i narod pripoznavati. Najposlije radilo se o samom tehničkom obliku slova (litera) „j“, koje je slovo još dan danas simbol Vukova pravopisa. — Vuk, koji si bijaše pridobio već slavjanske strukovnjake, poimence Šafařika, Kopitara itd., kao i spomenute i mnoge druge njemačke spisatelje, a navlastito učeću se omladinu srbsku, ne klonu duhom, već se junački odazva boju. Najprije izdade: „Odgovor na sitnice jezikoslovne“, u Budimu 1839; za tiem: „Odgovor na laži i opadanja u srpskome Ulaku¹⁾“, v Beču 1844, a sliedeće godine: „Vuka Stef. Karadžića i Save Tekelije pisma visoko-preosveštenome gospodinu Platonu Atanackoviću, pravoslavnome vladici Budimskome o srpskome pravopisu sa osobitijem dodacima o srpskom jeziku“, u Beču 1845. 8° 95 str. Usljed ovih razprava i Svetićevih „utuka jezikoslovnih²⁾“ prolamao se sve veći i veći jaz (bezdan) izmedju „Vukovaca“ i „Debelojerovaca³⁾“, dok nam sreća ne dađe nekoliko bistroumnihi posredovatelja, koji su javno stali pripoznavati Vukove zasluge.⁴⁾ — Sa sviem tiem, što je ta pravda prekoračila granice umjerenosti sama jezikoslovnoga povoda, može se reći, da su neke razprave Vukove uprav uzor i cviet filologičke kritike.

Medju tiem radio je Vuk neprestano skupljajuć i priredjujuć gradju stranom, da popravi in nadopuni nekoje već izišle spise, stranom da pri-ugotovi nove za tisak. Godine 1846. putovao je po Srbiji; g. 1852. otišao

¹⁾ Ulak (courier) zvao se časopis izlazeći u Biogradu.

²⁾ Utuk, remedium (gegenmittel); tako imenova Svetić svoja tri odgovora na Vukove spise.

³⁾ „Vukovce“ zvali bi tada pristalice Vukove, a „Debelojerove“ Svetićeve s toga, što su pisali stsl. **ѣ** (debeli jer).

⁴⁾ Medju ovakovimi zasluđuje prvo mjesto vriedni učenik Vukov, filolog Gjurio Daničić napisav „Rat za srpski jezik i pravopis“ 1847.

je s knezom Danilom Petrovićem opet u Crngoru; a već prije bio je polazio Hrvatsku i naše „ilirske“ književnike u Zagrebu, kojim bijaše tada na čelu pokojni dr. Ljudevit Gaj. Od ovakova posla književnoga izišla su izpod ruke mu na sviet od godine do godine slijedeća djela: „Srpske narodne pjesme“, u Beču I. 1841. 8° XIV i 640 str., II. 1845. 8° 642 str., III. 1846. 8° 568 str. po lipskom izdanju jako umnožene; „Novi zavjet gospoda našega Isusa Hrista“, 1847 (čitav prievod novoga zakona); „Gospodinu sa dva krsta“ 1848; „Kovčežić za istoriju, jezik i običaje Srba sva tri zakona“ I. 1849. 8° 128 str. (sa slikom Rišjanina u svečanom odijelu); „Srpske narodne poslovice i druge različne kao one u običaj uzete riječi“ 1849. 8° 362 str. drugo umnoženo izdanje; „Srpski rječnik istumačen njemačkim i latinskim riječima“ 1852. vel. 8° 850 str. drugo umn. izd.; „Srpske narodne pripovijetke“ 1853.; „Primjeri srpsko-slavenskoga jezika“ 1857. vel. 8° 57 str.; „Praviteljstvujući sovjet srpski za vremena Karagjorgjijeva“ 1860 i „Srpske narodne pjesme“ IV. 1862 umnožene.

Medju ovakovim radom bijaše Vuka starost oborila, smrtni mu čas došao. Vrativši se s puta iz Crnegore, kud je bio išao nalogom srbskoga kneza Mihaila Obrenovića III. jeseni pod zimu god. 1863., nazebe putem, te ga s toga i smrt snadje. Na nogama je bio gotovo do časa umrloga, a kraj pisaćega stola još ono jutro, kad će izdahnuti. U nedjelju 26. jan. (7. febr.) 1864. oko podne legne u postelju, zaspi malo pa se trgne i zaželi hladne vode s vrela crnogorskoga; pogleda oko sebe, i oči mu padnu na gusle javorove, više glave mu — zanese se i izdahne oko 4. ure poslije podne, na Landstrasse, Marokkanergasse 3., gdje je više godina prije smrti stanovao. Želja Vukova za života mu bijaše, da mu tielo po smrti prenesu u stari mu zavičaj; ali mu se želja ta sve do danas ne izpuní. Njegove kosti leže na groblju bečkom, „Marxer Friedhof“ imenovanom, gdje borave smrtni sanak prijatelj mu Kopitar, veliki pjesnik „Slávy dcere“ Ján Kollár i francižkan i spisatelj Iv. Fr. Jukić Banjalučanin — u zemlji neznanoj, tudjoj, gdje jim mjesta nije, kao što nam je i Preradović zakopan tamo u Beču. —

Mjeseca januara god. 1865. sklopi se u Beču na predlog c. k. dvorskoga savjetnika Ognjeslava Utješenović-Ostrožinskoga „odbor za izdavanje djela Vuka Stef. Karadžića“ te izdade poziv, podpisan u Beču i u Zagrebu Ognj. Utješenovićem, prof. dr. Fr. Miklošićem i dr. Jovanom Subotićem, prisjednikom sudbenoga stola sedmorice, u svrhu: jedno, da se putem subskripcije izdadu Vukova rukopisna pa i stara već razpačana djela, a drugo, da se nabavi podpora Vukovoj udovi Ani Karadžićki, starići od 67 godina, njegovoj kćeri udovi Mini i nejakomu unučiću njegovu. Troškom narodnih priloga izišli su ovi spisi: „Priprava za istoriju svega

svijeta radi djece. Preveo po Šleceru Dimitrije Vladislavljević, pregledao i na svijet izdao Vuk Stef. Karadžić 1864, koja se je počela tiskati još za života Vukova; „Srpske narodne pjesme“, dvie knjige, V. 1865 pjesme junačke novijih vremena o vojevanju Crnogoraca, i VI. ženske pjesme iz Hercegovine, još nikada prije tiskane; „Život i običaji naroda srpskoga;“ „Srpske narodne pripovijetke“ 1870. 8° 312 str. drugo umn. izd. i „Deutsch-serbisches Wörterbuch“ 1872. 8° 217 str. —

To su glavnija djela Vukova, koja su do danas zagledala sviet. Osim tih ima još u Miklošičevoj „Slavische bibliothek“ I. liepo protumačena rieč „kmet“ i poslanica Antu Kuzmaniću u Zadar, II. kratka razprava pod naslovom: Vuka Stef. Karadžića pismo J. Steriji Popoviću o srpskoj proizvodnji, i više drugih pomanjih stvari u raznih časopisih i novinah. — U rukopisu pako još se nalazi: „Gradja za srpsku historiju našega vremena“ (od g. 1804 do sv. andrijske skupštine g. 1858), „Život najznatnijih poglavica“ (iz ovoga doba), obširna „replika na kritiku njegova prievoda novoga zavjeta“ (od biskupa Gruića), „kritika žitija Davidovićeve i Karagjorgijjeva“, „Crna gora“, naši „glagoli“ razredjeni od prilike onako kao „sušt. i pril. imena“ u Danici za g. 1828, „gramatika“ po treći put spisana i štogod veća i bolja od one druge i. t. d., što sve željno izčekiva biela danka.*) (Dalje sliedi.)

Celjska kronika.

S. R.

Glede „celjske kronike“, omenjene v 1. št. „Vestnika“ služi naj sledeće v pojasnjenje.

Celjske grofe moramo prištevati najvažnejim in najmogočnejim vladarskim rodovinom, ki so nad Slovenci gospodovale. Njih rodovina je bržkone ostanek starega slovenskega plemstva, ki se je tudi po Karolu Velikem zraven tujih grofov in plemenitašev ohranilo. Izhajali so celjski grofi od plemenitih „Sovnek“ (Saneck), ki so se začeli l. 1341 celjske grofe imenovati. Od tega časa začela se je množiti slava in moč celjskih grofov s tako hitrimi koraki, kakor morda nobene druge rodovine. A ravno tako hitro in naenkrat nehala je tudi njih slava in pomemba s žalostno katastrofo v Belgradu (9. novembra 1456), ko je bil grof Ulrik II., jedva na deželnem zboru v Futaku za kraljevega namestnika na Ogerskem izvoljen, na povelje njegovega sovražnika Ivana Sibirjanina od Ogrov ubit. Nastala je žalostna doba za celjsko grofovino, pulili so se za njo cesar Miroslav IV., česki in ogerski kralj Ladislav, tirolski grof vojvoda Sigismund, grof goriški i. t. d.; udova Katarina imela je nič menje, nego 24 snubačev.

*) Baš sada pripravlja u Beču udova Ana Karadžićka novo izdanje I, II. in III. knjige „Srpskih narodnih pjesama“.

Zlasti Habsburžani so si na vso moč prizadevali celjsko grofovino na-se spraviti, opiraje se na pogodbo dne 16. avg. 1443. Zoper nje se je hrabro vojeval Vitovec za grofinjo Katarino. Nesreča, ki jo je prinesla ta vojska čez našo ubogo domovino, je obče znana.

Ne smemo se čuditi, da je tako hrabra in slavna rodovina s svojimi določno izraženimi značaji posameznih osebnostij, njih divjimi strastmi in temnimi dejanji za časa največje mogočnosti, ktera osoda daje rodbini celjskih grofov do njih tragične smrti neko neprijazno barvo — da je ta rodovina našla svojega kronista, kar nij bilo dano vsem srednjeveškim rodovinom.

Znani so do sedaj trije rokopisi „Celjske kronike“, ktere je natisnil Julius Caesar v III. delu svojih „Annales ducatus Styriae, Vindob. 1777“ od 5—164 strani. Najpoprej je izdal Hahn (Collectio monumentorum 1726) II. 664 en rokopis „celjske kronike.“ Temu popolnoma podoben je oni, ktere ga je natisnil Caesar kot tretji rokopis „Mscr. III.“, le da so nektera poglavja premeščena. Ta rokopis, ki se nahaja sedaj v graškeji vseučiliščneji biblioteki, zaznamovan z „33/37 4°“, ima naslov „Chronica der Gefürsten Grauen von Cilli etc. — aller Ritterlichen thatten. Wesens. Lebens. vnd Abgangs hierin beschriben.“ Začenja se takole: „Der weiss Seneca in Buch von denen vier Angeltugenden, dieselben eine haist Fürsichtigkeit oder Weissheit, die andere die Stergk, oder die Grossmächtigkeit, die tritt ainhelligkeit oder Messigkeit, die vierdt die Gerechtigkeit. Die haisen darumb die angeltugenden, wan zu gleicher Weiss, als die Thier in dem angel laufet, also laufent all andere Tugenten zu den vier Tugenten“ itd. Potem sledi pripovedka o sv. Maksimiljanu. Na koncu ima še „Wie nach Kinig Lässlä (Ladislavs) Todt seine Landt anfielen“, dalje o Matiju Korvinu in njegoveji vojski z Avstrijo in kako se Dunaj zopet ces. Maksimiljanu poda. Na notranjeji strani zadnje platnice stoji od iste roke, ki je tekst pisala: „Im 1542 Jar ist dise Chronikhen der Grauen von Cilli, durch den Görgen Vinkhen geschriben worden.“

Razve teh dveh prepisov znan je še tretji, ki se nam je ohranil v dveh rokopisih (iz samostanov Seitz in Rottenmann), natisnenih v Caesarju pod imenom „Mscr. I. II.“ zraven prejšnjega prepisa „Mscr. III.“ Tudi od tega hrani en rokopis graška univerzitetna biblioteka, zaznamovan z „33/76 fo“ iz leta 1733. Prvotni pisatelj „celjske kronike“ v tej tretjeji „redakciji“ imenuje se „Cristoph Solidus von Weisen, jeczo Schulmeister zu Gonabütz (Gonowitz).“ Svoje delo je dovršil krog l. 1594. Ta prepis bil je v 17. in 18. stoletju zopet predelan in nekoliko pomnožen po Cerroni-ju. Pri Caesarju začenja se takole: „Vorrede des Ritters Jacob Ernest von Cerroni zu dem dritten Theil der Steuerischen Chronic, welches die Geschichte der, dem Herzogthumb Steuer einverleibten Grafschaft Cilly enthält.“ Potem sledi kratek opis prazgodovine celjskega mesta „Anfang

disser Chroniken, wil ich gar kürzlich etwas Meldung thun, von der Stadt Cilly, in was massen dieselbe gewesen, itd.“ — Ta tretji prepis je poln nekritičnih dostavkov in širokih opisovanj, večidel iz Bonfina (*Historia de regno Hungaria*, 1543).

Natančnejega kaj o osebi tega Krištofa Solida (gotovo polatinčeno ime po tedajšnji navadi) se ne ve.

Jasno je, da vsi ti prepisi in rokopisi izvirajo le iz enega prvotnega. A znano nam nij, niti kedaj, niti kedo je prvi „celjsko kroniko“ spisal. Le iz raznih sledov dá se sklepati, da pisatelj bil je duhovskega stanu iz kakega samostana, za ktereга so celjski grofi radodarno skrbeli (morda v Pletrijah?). Tudi čas se lahko natanje določi po tem, kar se bere v rokopisu iz l. 1542, da je bila začeta „zu Eren vnud Gedechtuuss“ grofa Hermana (umrl 13. okt. 1435). Dokončana je morala biti po letu 1458, ker se dogodki tega leta v kroniki še omenjajo.

Kakor se navadno godi vsakej važnejšej prikazni, bila je tudi „celjska kronika“ že večkrat napadena in zaničevana. A ne glede na njene pomanjkljivosti in pogrške, (kar se tiče kronoloģičnega reda in pragmatične zveze), važna je že zaradi tega, ker je istočasna. Razve tega je pripovedovanje v njej prav odkritosrečno, le da stoji odločno na strani celjskih grofov in je zagovarja, čemur se ne sme nihče čuditi.

Tako važen oddelek slovenske zgodovine bil je že večkrat obdelovan in tudi celjska kronika že večkrat porabljena. Prvi je zajemal iz nje Kristalnik-Megiser (*Annalium Carintticae pars secunda*, 1612 fo). Med drugimi, ki so se pečali s celjsko zgodovino, naj omenim le sledeče: E. Fröhlich, *Genealogia Sounekiorum comitum Celejæ et comitum de Heunburg, Viennæ 1755* — Chmel in Tangel v raznih spisih (zlasti v „*Archiv für Kunde öst. Geschichtsquellen*) — G. Supan (*Die letzten vier Jahre des Grafen Ulrich II. von Cilli*, Wien 1868). — Tudi med Slovenci, ki smo bili do sedaj v raziskovanji svoje domače zgodovine še veliko prenemarni, našel se je Ignacij Orožen, ki je izdal l. 1854 svojo „*Celjsko Kroniko*“ pri Jeretinu v Celju, 304 str. Začenja jo s Herodotovimi Syginni-Panonei (kupei), najstarejimi znanimi prebivalci Panonije, in nadaljuje jo do l. 1850 (1852). Na str. 231 sledi „Vrsta celjskih škofov ino župnikov“, potem vrsta vikarjev, kaplanov itd.; imenik duhovnih, ki so v celjski fari rojeni bili; vrsta celjskih okrožnih glavarjev, mestnih sodcev in županov; napisi rimskih spomenikov iz celjske okolice in zadnjič „Rodoslovnica celjskih grofov“ z grbom celjskih grofov.

Vse te dosedaj našete pisatelje pa presega kritični preiskovalec štajerske zgodovine prof. dr. Krones na graškeji univerzi. Glede na svoj prejšnji sestavek „*Die zeitgenössischen Quellen zur Geschichte der Grafen von Cilli*“ natisnen v „*Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichtsquellen*“,

Graz 1871, od 3—120 strani, izdal je lanjsko leto novo delce „Die Grafen von Cilli“, ki je bilo tudi v „Zori“ naznanjeno. Tako nam obdelujejo tujci naše zgodovinsko polje (— še veseli moramo biti, dokler imamo tako nepristranskih delavcev —), gotovo neveselo spričevalo naše marljivosti. *)

Koren *par-*, *pal-* (*pr-*, *pl-*).

J. Šuman.

(Konec.)

V.

Pod pomen poln, polniti (polnež, polnežnica) stavi Curtius broj 366 besede: pol-k ple-mê, in Mikl. L. primerja s zadnjo besedo plod; dodaj še morda sploh, splošen in čes. spolek. V grškem imamo: πi-μ-πλη-μi polnim, πλη-θ-ω poln sem, πλέ-ως πλη-ρης poln, πλη-θύς πλη-θος množina, πλοῦ-τος bogastvo.

V latinskem -ple-o (im- com- . . pleo) ple-nus, ple-bes, po-pul-us.

V nemškem: voll, füllen, Volk.

V indijskem nahajam pod korenem par-: parnati 9. piparti 3. im- plere (V.) transire (III.) purjate 4. impleri partic. purna plenus; na dalje caus. pârajâti 10. ad finem perducere (III.) complere (V.) posse, valere, Lassen glosar k sanskritski anthologiji. V indijskih besedah so tedaj pomeni naše III. in V. skupine združeni, kar kaže na sorodnost imenovanih skupin enako kakor naš v uvodu naglašeni poljem plati naplan poln; dodaj C. br. 359. b.

Pod pomen polnosti oziroma moči (primeri gornji pârajâti: complere valere) stavijo tudi lat. polleo pollex, s kojim se slaga naš palec.

VI.

Pomen pla-mena in ognja je nastal iz gibanja, kakor kaže beseda ogenj ind. agnis lat. ignis, ki se razlaga navadno iz ag- (agere); primeri na dalje lat. micare, ki pomeni migati in svetiti se. Gibanje je tudi pihanje se često ménja s ognjem in s ognjenimi pridevki: primeri ἀνεμος veter in ind. analas ogenj; fumus dim in favilla (Zehetm.) s etym. istimi besedami θομός θόεν in dhavamî धέω, primeri celo naš dunôti koga s palico, dim ali sapa v me dune, du-nôti spirare in धु-न्; pahati (v ogenj pahnen = vržen), pahati (pablača) pihati, ind. pâvan veter, pâvajâmi pu-nâmi pu-hati in pâ-vaka प-र ogenj; grški πρήθω prišem in palim.

Curtius v svojih etymologičnih študijah IV. 228 kaže, da je glagol πρήθω, kojega sorodnik πi-μ-πρη-μi poznej pomeni samo paliti, pri Homeru še celo v široki porabi 1. o vetru, 2. o tekočinah, 3. o ognju.

*) Kakor se pa vidi, hoté naši povestničarji zamujeno popraviti, in to je vesela stran te stvari.
Ured.

1. o vetru. Od. β 417 ἐν δ' ἀνεμός πρῆσεν μέσον ἴστιον veter je jadro v sredi nadul (napihal in napel). Tej rabi primerja Curtius ind. izraz çankham pi-par-ti školko piše.

2. o tekočinah. Il. π. 350. τὸ αἶμα ἀνὰ στόμα καὶ κατὰ μὲνός πρῆσε χανίων zijaje je kri bzikal skoz usta in nos; β. 81. δάκρυ ἀναπρήσας solze točeč. S to porabo Curtius primerja ind. sostavljeno deblo ni-par- v pomenu izliti izlevati in obilno darovati, iz kojega zadnjega pomena se je po Curtijevem mnenju razvil pomen polniti, ki ga ima posebno prosto deblo par- (pi-par-mi), kakor smo to videli v naši V. skupini, o koji Curtius sodi, da je s tukajšnje VI. v sorodni zvezi. Mi z našega stališča primerjamo sopet pomen izlevati s onim v IV. skupini v misel vzetim iz korena par- podaljšanim prushami, in smo tega mnenja, da si niso samo V. in VI. naših skupin med seboj v rodu, ampak tudi z vsemi ostalimi v naši razpravi v misel vzetimi skupinami.

3. o ognju. Da glagol πρήθω izvorno nij imel pomena nažgati in sožgati, ki ga ima pozneje izključivo, dokazuje Curtius s tem, da se prosti glagol πρήθω pri Homeru ne najde nikdar brez πρὶ πρὸς v pomenu nažgati zapaliti in le sostavljeni ἐμπρήθω je nektere krati (4krat) brez onega značajnega pristavka v pomenu zapaliti. Kakor tedaj nemški anstecken, ali grški ἄπτειν sam na sebi ne pomenita nažgati, ampak le če se pristavi Licht anstecken in λόχρον ἄπτειν, enako tudi πρήθω, in le gosta poraba je poznej uvedla ta pomen nažgati brez pristavka. Enako misli Curtius je prišlo pri indijskih deblih pru-sh in plush, ki sta bržkone iz par-podaljšana in pomenita opaliti, prush- tudi poškopiti (IV. 4.).

Celo enako so postali naši izrazi: ogenj zapaliti, to je, činiti, da ogenj „pla-je“ „pla-pol-a“; ogenj plaje, plapola, plasa še imajo pomen gibanja, isti pomen, ko ga ima „plapola“ v zvezi prapor plapola ali nemški flattern in flakern.

Ta izraz pa je vreden, da pri njem še nekoliko postojimo. Die Fahne flattert, weht; prapor plapola, vibra, veje, plahuta; na dalje Homerov B 448:

τῆς ἑκατὸν θόσσανοι παγγύβοιοι ἡερέθονται,

s kojega (s Ateninega ščita) plapola sto zlatih zobcev —

vse kaže, kako se pomen vejanja in gibanja meni; θόσσανος je že das Flatternde in se je beseda vsedla v pomenu zobci, primeri θῶω C. br. 320; ἡερέθονται pa je Homerov glagol iz ἡέρ- (ἄΓήρ, ἄΓημι, vâ-mi, we-be, vĕ-jem) ki pomeni sapo, tako da ἡερέθονται pomeni pihljajo, plapolajo, vibrajo, s kojim pomenom se edino strinja poraba v prenesenem pomenu: ἑπλοτέρων φρένας ἡερέθονται mladih ljudi misli so veterne. Curtius br. 518 stavi ἡερέθονται pod koren svar- (sero, series) viseti, vezati, kar ne zadostuje.

V teh zadnjih izrazih je vejanje neprehodno, in da se reka: veter veje (list), veter piše (list), tukaj pa prapor sam veje, θόσσανοι sami ἡερέθονται;

veter vejo maje, ali veja sama se tudi giblje, tudi veja z gibanjem veter dela ali veje, zato ima ime „vėja“.

Izrazi vetra in ognja pa se, kakor smo od začetka te skupine primerov postavili, često menjajo, ktera menjava nam je edino jasna, če oba pomena ognja in vetra postavimo na ono stalo, ki je jezik sam stavi v izrazih „prapor plapola, ogenj plapola“, to je, če oba izraza posadimo na obema občni pomen gibanja, kakor tudi nemški jezik pravi die Flamme schlägt empur.

Tako smo tudi tu prišli tja, od koder smo izišli, do pomena *πάλλειν* plati I. a: srce polje, ogenj polje, ali vsaj plaje.

Od sorodnih besed imenujemo iz grškega po Curtiju br. 378 mimo *πρήθω* in *πίμπρημι*, *πρηθών* žgalina, *πρητήρ* gromska strela, vihar (prim. Perun), *πρημαίνω* puham. Zehetm., ki stavi pruina slana, pruina žrjavica in prurire srbeti žgati k ind. prush-, primerja tudi *πῶρ* in nemški *fiur* Feuer, pri C. br. 385. Naše kesede perina (pruna), pereč ogen stoje zares na sredi med *πῶρ*, kamor Curtius stavi česki *pyr* pri nas prhavica (glej I. d.), in *πρήθω*, kamor stavi Curtius paliti. Latinski se-pel-io primerjajo tudi s besedo paliti, kar bi kazalo na pogrebne navade paljenja.

Imamo pa še v misel vzeti tudi besedno rodbino: pariti, sparica, sparno, par (parnik, parobrod), para. Para pomeni volovsko dušo, gl. Mikl. L. vol nima duše ima paro, par je Dunst (primeri ind. *parisha* par in prah I. d.), pariti brühen, sparica soparica sparca je Schwüle; para, par, pariti se tedaj blizo tako menjajo kakor nemški Geist, Gisht, gähren, gl. C. br. 567, aii kakor palinka in paliti, tun-st (Dunst) in dhu- (*θῦ-ω*).

Ker se paliti in pariti, palinka (žganjica) in par v pomenu tako ozko dotičeta, je brez dvombe, da so si besede v rodu, in da so iz občnega pomena v teku časovem razvile svoj zasebni pomen.

Kot sekundarni pomen paljenja še imamo:

- a) ognjeno oziroma pepelno barvo, Curtius br. 352 *πολιός* pallidus, pullus *πλα-νκ*, pelin.
- b) dušni ogenj: pri- (ljubiti), prējô in prijajô, prijatelj; *πραός*; Fra-o, Frau, froh, prijonds Freund, gl. Hintner pri gratus in laetus.

O nekterih deležnikih trpivno-preteklega časa.

J. Pajk.

Po občnih pravilih slovenskega glasopretvarjanja iz skupine *dj* nastaja *j*, iz *tj* — *č*, iz *stj* — *šč* (Janež. Sl. Slov. III. nat. str. 18), in iz *zdj* — *ž* (Levstik. Die slov. Sprache § 65. b) str. 76); prim.: klaja (iz kladja), sveča (iz svetja), puščen (iz pustjen), ježen (iz jezdjen).

To pravilo velja zdaj v našem jeziku; nekdanj so nekatere teh skupin košatjše bile in množéje zvokov sodrževale; kajti šče je sledov temu, da je v časih na mestu tega *j*-ja stâl *dj*, glaseč se kot madjarski *gy* ali kot srbski *dj* (nalik italijanskemu *g*-ju (pred *i* in *e*) samó da mnogo mekše): *brej* (Caf, Zalokar za *brej*), *vidj* (imperativ: glaséč se na Štajerskem tu tam kot *vidž*; prim. o tej obliki Janež. str. 86 (krivo = *vidiš*) in Levst. str. 73 (ki krivo piše *viži* m. *vidj* ali *vidž*); dalje *deždj* (izgovori: *deždž*), kar Belostenec piše *děsgy* (Gazophyl. II. str. 69 in večkrat) in ktera oblika strogo odgovarja kranjskeje sklanjavi besede *dež*, ki se v genetivu glasi *dežjád* (sploh: thema z *j*-jem: *dežj*).

Poleg meščan-a šče živi oblika *mestjan* in sledovi *t*-jeve prevage v skupini *tj* vidijo se iz dialektičnih oblik: *zapečaten*, *zmóten* Levst. str. 78 in opomb.; isto tako *gaten*, *krotén*, *nasiten*, (Janež. str. 87) oblike, ktere s samim *t*-jem pisane niso pravilne; kajti očito se tu *j* zanemarja v izgovarjanju, kakor n. pr. pri obliki *tà* mesto pravilne *tjád* ali *tja* (kranjski *tje*, gorički *će*), kar pak pravilna pisava ne sme posnemati. Da tudi *zdj* vedno v *ž* ne prehaja, uči nas živi jezik, ki v časih te skupine ne skrajšuje: n. pr. nikdo ne pravi in ne piše *pogóženje* Krasa (od glagola *pogozditi*). —

Ker tedaj strogo posnemanje gore povedanega zdaj obče veljavnega pravila gledé postjotiranih zobnih glasov nij vselej z živim jezikom popolnoma skladno, zató je treba v pisavi gledé nekojih izjem kakovega ravnila; kajti baš tu naša pisava hodi jako samovoljna pota. Ker se pa omenjeno pravilo najpogostéje pri sprezanju glagolov upotrebljuje, naj tu o nekojih oblikah glagolskih, najme o deležniku trpívno-preteklega časa, nekoliko spregovorim.

Sim spada partep. praet. passivi 1) glagolov IV. vrste in 2) nekojih III, 2.

Pod 1) spadajo stebila glagolov na *di*, *ti sti* in *zdi* se končajočih. Praviloma ima tu pri deležniku trp.-pretekl. časa postati iz *di* + *en* — *jen* (sôjen), iz *ti* + *en* — *čen* (posvečen), iz *sti* + *en* — *ščen* (puščen) in *zdi* + *en* — *žen* (ježen).

Izjeme delajo tu nekoji glagoli, kterih uže Janež. in Levstik omenjata: *namreč gatiti* (basati, stopfen), *krotiti*, *plódit*, *sítiti* (Janež. str. 87), *zapečatiti*, *izpríditi*, *zmótiti* (Levst. str. 78). Po pravici obá opaznjeta, da so pri teh glagolih deležniki, koje nekteri na *-den*, in *-ten* končujejo, krivi. Kar se glagola *zapečatiti* tiče, moral bi se v tem deležniku praviloma zapečačen glasiti, kakor ima srbščina (Levst. ib.) in kakor Belosten. piše (Gazophl. str. 1118 s. v. *Sigillatus*); ali v zapadnej slovenščini se jedva kje takó govori, nego, kolikor jaz vém, *zapečátjen* (takó vsaj gotovo na Štajerskem: „zapečátjeno pismo“). Vidi se, kakor da ima z ene strani *blag o g l a s j e*, ki tu ne mara rado dveh za-

poredoma s č počinajočih se slogov, z druge pa pridržanje prvotnega glagolovega stebila (pečat) na obliko deležnika svoj upliv. Kjer se je tedaj za blagoglasje ali za razumljivost stebila bâti, tam se najboljše stori, ako se deležnik s pritikom-jen obrazuje brez topljenja in krajšanja glasov. Gore privedene izjeme naj se tedaj glasé: gatjen ali gačen, krotjen ali kročen (Belost. vkročen str. 467 s. v. Domitus), plodjen (Belost. razplogyen str. 983 s. v. Propagatus), sitjen (tako na Štajerskem) ali sičen (Belost. nasičen str. 1083 s. v. Satiatus), izpridjen (kajti nikjer se ne sliši izprijen, pač pa 'spridjen na Štaj.), zmôčen (verwirrt; takó na Štaj.; Levstik prav opazuje, da se zmočen verwirrt in zmočen durchnähst ločita v izgovarjanju o-ja; Levst. str. 78 op.). Povsod tam, kjer se je dvoumja v deležniku bâti, naj se prvotno steblo ohranjuje; n. pr. godjen (od glag. goditi; ugoditi, pogoditi) nasproti gojen (od glag. gojiti), vodjen (od glag. voditi; Belost. ima vojen str. 471) nasproti vojen (od vójiti = selchen: „vójeno ali povojeno mesó“), redjen (od réditi = ordnen; Belosten. ima rejen in redjen str. 850 s. v. Ordinatus) nasproti rejen (rediti = nähren). Radi blagoglasja ima se tudi pisati: čutjen (od glag. čutiti; Belost. ima čutenje str. 1107 s. v. Sensus) nasproti čuččen (kar ima Belost. za strogo hrvatsko: „Dalm.“ ib.); radi stebila: postjen (od glag. postiti; Belost. piše postenje str. 645 s. v. Jejunium); tratjen (od tratiti), gozdjen (od — gozditi, pogozditi). Sam d ali sam f (kakor tudi sam *zd* ali *st*) pisati je proti slovnici. —

Izmed glagolov III. vrste, 2 podreda ki se v tem deležniku praviloma na-én končujo, spada sim edini videti, ki ima vidjen (tako na Štaj. in Belost. str. 1296 s. v. Visus) poleg pravilnega viden (= vidě + n); torej zavidjen, nenavidjen. Vzrok tej nepravilnej obliki izhaja najbrže iz razlike deležnika in priloga od kor. vid-, ktera dva je hotel jezik čem rezkeje razločevati, da-si nista povsem enaka razve v sing. možk. spola (viden).

Toliko o tem deležniku, ki mnogim pisateljem silno preglavico dela ter se v spisih bez vse dosledne podobe pojavlja.

Književni vestnik.

J. P.

Napredek našega slovstva nikakor nij tak, da bi se smel z ogromnimi proizvodi drugih, velikih narodov mériti; ali zato se nikakor ne smejo mali izdelki naše književnosti prezirati. V življenju narodov je vsak šče takó majhen korak na duševnem polju za daljni napredek važen in imeniten. Samó je treba, da se vsako novo delo v hasen porabi, ter to, kar ima dobrega, ohrani in zapomni, kar pa krivega, opusti in pozabi. Sej literatura nij drugo nego eden

izmed mnogih pospeškov narodnega napredka. — V dokaz tega navajamo malheno a po zdravih idejah jako važno delce (iz „Slov. Nar.“ posebej prenatísнено): „O slovanskej trgovini na jugu“, spisano, kakor vse kaže, od nekega v Trstu živečega Slovenca. Ta samo 51 str. v osmerki obsezajoča knjižica dokazuje prav živo, kje je naše narodno delo šče nepričeto: na polju svetovne ali velike trgovine, h kojej baš nas Slovence zemljišni položaj sam vabi. Dokazuje se v tej knjigi, kako važen je Trst za našo narodno kupčijo, ter se sredstva naznanjajo, s kojimi naj začnemo v tem oziru delovati. Ta sredstva so: „Neomejeno rodoljubje, neutrudljivo delo in nerazrušljiva narodna sloga“ (str. 50). Gledé prvega pravilo treba, da v kupčiji svoji s svojimi držimo; gledé drugega, da podvzetnejši postanemo, a tretjega, da Slovenci vsi brez razcepljenosti narodu v pomoč prihajamo — načela, prav resnega preudarka vredna. — Knjiga, ki tudi praktičnim potrebam baš sedanjega časa streže, je: „Nauk o desetnih (decimalnih) razlomcih“ od J. Žnidaršiča (v Ljubljani 1875, str. 119, céna 60 kr.), ki po metodičnem potu novo méro in vago in računanje po njej jako natanko uči. — Narodnim šolam in dekliškim učiliščem bode dobro služila nova učna knjiga: „Mali prirodopis s podobami“, ktero je po dr. Netoliczki poslovenil marljivi Iv. Lapajne (v Brnu pri Bušaku, po 60 kr. zvezek). Za narodno naše šolstvo zaznamovalo bi vvedenje te knjige velik napredek. Naj se pomisli, kakó težaven je v malih šolah takov poduk brez posebne knjige. Imenovani prirodopis ima dostojno velikost (119 str.) in prav čedno zunanjo obliko. — V pospeh „pravilnega“ govorjenja in ob enem tudi zabave izdaje Iv. Tomšič: „Gledališke igre za slovensko mladino“ I. zvez. „Star vojak in njegova refjenka.“ Misel nij naopačna; ako se v šoli pesni deklamujejo in povesti pripovedujejo, zakaj se mladina ne bi tudi v dramatičnem krasnoslovju urila? Proti načelu se ne dá gotovo nič ugovarjati; samó je po mojem mnenju treba, da bi igre krajše, ako mogoče eno-dejanske bile, potem pak, da je jezik kolikor mogoče bolj domač, ne preumeten. Tudi nekoliko šaljivosti takim igram ne škoduje. Te „igre“ se dobivajo pri uredništvu „Vrteca“ v Ljubljani po 20 kr., za poštnino se 2 kr. pridevata. — Izmed šolskih poročil srednjih učilišč omenjamo tu dvojce del: M. Pleteršnikovo: „Vodnik, učitelj Ljubljanske gimnazije“, v katerem znani g. pisatelj po izvirnih listinah in pismih Vodnikov prezanimivi životopis dopolnjuje. Dobro bi bilo, da bi se to delo tudi pótem knjigotržtva razpečavalo; kajti programska, z večine večše pisana slovenska dela, hodijo (kar skušnja uči) za večé občinstvo popolnoma v izgubo. Drugo delo, tudi posebej natisneno, je Šumanov spis: „Die Wurzel „spar“ im Slavischen und in den verwandten Sprachen“ (v poročilu bečke akademičke gimnazije). To delo kaže veliko načitanost in bistroumnost v razlaganju nekotjih sorodnih besed. Po prečitaniu tega dela — ktero je skrajšano ravno „Vestnik“ prijavil — smo osvedočeni, da bode ono tudi v širših učenih krogih kot jako zaslužno priznано. — Hrvatska učena literatura se je pomnožila z imenitnim delom: „Grčko-hrvatskim rječnikom“ (do besede τριπόδος), za katerim pride v kratkem tudi: „Latinsko-hrvatski rječnik“ izpod Petračić-evega večšega peresa. — Naš veteran prof. Miklosich je bečkej akademiji znanostj izročil delo: „Slovar jezika bukovinskih ciganov.“ — V Ljubljani se je nekemu g. Z. P. Ognjeslavu zljubilo, Bolgarom, Srbo-Hrvatom in Slovencem pošaliti se z „novo“ „Uzajemno abecedo jugoslavjansko“!